

Trilogia de
Copenhaguen
—*Tove
Ditlevsen*

Traducció de Maria Rossich

Trilogia de Copenhaguen

TOVE DITLEVSEN

TRILOGIA DE
COPENHAGUEN

Traducció de Maria Rosich

Barcelona

Barndom: © Tove Ditlevsen & Hasselbalch, Copenhaguen 1967.
Publicat d'acord amb Gyldendal Group Agency.

Ungdom: © Tove Ditlevsen & Hasselbalch, Copenhaguen 1967.
Publicat d'acord amb Gyldendal Group Agency.

Gift: © Tove Ditlevsen & Gyldendal, Copenhaguen 1971.
Publicat d'acord amb Gyldendal Group Agency.

Primera edició: juny del 2021

© de la traducció: Maria Rosich, 2021

© d'aquesta edició: L'Altra Editorial
Gran Via de les Corts Catalanes, 628, àtic 2a
08007 Barcelona
www.laltraeditorial.cat

Producció de l'ePub: booqlan
Maquetació: EdicTal

DIPÒSIT LEGAL: B. 6.503-2021

ISBN: 978-84-123229-4-1

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra
requereix l'autorització prèvia i per escrit de L'Altra.

Tots els drets reservats.

TAULA

INFANTESA

JOVENTUT

DECADÈNCIA

Primera part

Segona part

INFANTESA

I

Al matí hi havia esperança. S'instal·lava com un espurneig fugisser als cabells negres i llisos de la mare que jo no gosava tocar mai, i també se'm posava a la llengua amb el sucre i les farinetes tèbies que menjava a poc a poc mentre observava les mans petites de la mare, plegades i immòbils damunt del diari que parlava de la grip espanyola i el tractat de Versalles. El pare se n'havia anat a treballar i el meu germà era a l'escola. Aleshores la mare estava sola, encara que jo també hi fos, i si m'estava molt quieta i no deia res, la pau profunda del seu cor inescrutable podia durar fins al final del matí, quan se n'havia d'anar a fer la compra al carrer Istedgade com qualsevol mestressa de casa. El sol s'enfilava per damunt del carro verd dels gitanos, com si sorgís del seu interior, i en Hans Sarnós va sortir amb el tors nu i una palangana d'aigua a les mans. Després de llançar-se l'aigua per sobre va allargar la mà buscant la tovallola que la Lili Bonica li atansava. No es deien ni una paraula, eren com els dibuixos d'un llibre quan passes fulls molt de pressa. Al cap de poques hores canviarien, com la mare. En Hans Sarnós era soldat de l'Exèrcit de Salvació, i la Lili Bonica era la seva xicota. Als estius omplien el carro verd de nens i els duïen al camp. Els pares els pagaven una corona al dia. Jo també hi havia anat, quan tenia tres anys i el meu germà set. Ara que en tenia cinc, l'únic que recordava del viatge era que en una ocasió la Lili Bonica em va treure del carro i em va deixar enmig de la sorra calenta d'un lloc que em vaig pensar que era un desert. Després el carro es va allunyar i es va anar fent cada cop més petit, i dins hi havia el meu germà, i jo no tornaria a veure'l mai més, ni a ell ni a la mare. Quan tornaven a casa, tots els nens tenien la sarna; per això li deien Hans Sarnós. Però la Lili Bonica no era bonica. La mare sí que ho era, aquests matins escadussers i feliços en què jo la deixava totalment en pau. Bonica, inabastable, solitària i carregada de pensaments secrets que jo no coneixeria mai. Darrere seu, al paper pintat de flors que el pare havia reparat amb cinta adhesiva de color marró, penjava un quadre d'una dona que tenia un cotxet als

peus amb un nen petit i mirava per la finestra. Sota del quadre hi deia: «Dona esperant que el seu marit torni del mar». De vegades la mare em descobria de sobte i seguia la meua mirada cap a aquell quadre que em semblava tan trist i commovedor, però ella esclafia a riure, i era com si un munt de bosses de paper plenes d'aire esclatessin alhora. El cor se'm desbocava d'angoixa i preocupació, perquè el silenci del món s'havia trencat, però jo també reia, perquè m'envaïa la mateixa alegria cruel que a ella. La mare apartava la cadira, s'alçava i es plantava davant del quadre amb la camisa de dormir arrugada i les mans als costats. Després cantava, amb una veu clara i desafiant de nena petita que no li esqueia tant com la que tenia a una hora més tardana del dia, quan regatejava amb els comerciants:

Que no puc cantar el que vulgui al meu Tulle?

Non-non, vine, son, non-non.

Aparta't de la finestra, amic meu, i torna un altre dia.

El glaç i el fred han fet tornar el vell bergant.

Aquesta cançó no m'agradava gens, però havia de riure en veu alta perquè la mare la cantava per entretenir-me. Era culpa meua: si jo no hagués estat mirant el quadre, ella no s'hauria fixat en mi, i s'hauria quedat asseguda amb les mans plegades tranquil·lament i els ulls estrictes i bonics clavats en la terra de ningú entre nosaltres. I el meu cor encara hauria pogut haver murmurat «mare» una bona estona més, sabent que ella ho sentia d'alguna manera misteriosa. L'hauria deixada en pau molt més temps, així ella hauria dit el meu nom sense paraules i hauria sabut que teníem un vincle de sang. Aleshores una cosa semblant a l'amor hauria omplert tot el món, i en Hans Sarnós i la Lili Bonica ho haurien notat i haurien continuat sent dibuixos de coloraines en un llibre. En canvi, tan bon punt s'acabés la cançó, començarien a discutir-se, a cridar i a estirar-se els cabells. Després també ens arribarien les veus indignades de l'escala, i em vaig prometre que l'endemà faria veure que aquell quadre trist de la paret no existia.

Ara que l'esperança havia estat destruïda, la mare es va vestir amb moviments violents i irritats, com si cada peça de roba fos un ultratge. Jo

també m'havia de vestir, i el món era fred i perillós i desagradable, perquè la fúria fosca de la mare sempre acabava amb una bufetada o amb una empenta contra l'estufa. Era distant i enigmàtica, i jo pensava que m'havien intercanviat al bressol i que ella no era la meva mare. Un cop vestida, es plantava al davant del mirall del dormitori, escopia en un mocadoret de paper de seda de color rosa i se'l fregava amb força per les galtes. Jo duia les tasses a la cuina i dins meu unes paraules llargues i estranyes se'm començaven a estendre per l'ànima com una membrana protectora. Una cançó, un poema, una cosa suau i rítmica i infinitament melancòlica, però mai angoixant ni trista, perquè sabia que la resta del meu dia seria angoixant i trist. Quan aquestes ones de paraules lluminoses passaven a través meu, sabia que la mare ja no em podria fer res, perquè havia deixat de tenir importància per a mi. La mare també ho sabia, i els ulls se li omplien d'una hostilitat freda. No em pegava mai, quan la meva ànima es commovia així, però tampoc em dirigia la paraula. Des d'aleshores i fins a l'endemà al matí, l'única proximitat que tindríem seria la dels nostres cossos. I, malgrat el poc espai, evitarien fins i tot el contacte més lleu entre ells. La dona del mariner de la paret continuava mirant al lluny, plena d'enyorança pel marit, però la mare i jo no necessitàvem cap home ni cap nen al nostre món. La nostra felicitat estranya i infinitament fràgil només es manifestava quan estàvem soles, i quan vaig deixar de ser una nena petita ja no va tornar mai del tot, excepte en flaixos puntuals i esparsos que encara valoro més ara que la mare ha mort i no queda ningú que pugui explicar la seva història tal com va ser.

2

Al fons de la meva infantesa hi ha el meu pare rient. És vell i negre com l'estufa, però en ell no hi ha res que em faci por. Tot el que en sé m'és fàcil saber-ho, i si en vull saber més coses, només cal que l'hi pregunti. No es dirigeix a mi per iniciativa pròpia, perquè no sap què dir a les nenes petites. De tant en tant em dona copets al cap i diu «hè, hè». Aleshores la mare prem els llavis i el pare aparta la mà de seguida. El pare té alguns privilegis perquè és un

home i és qui guanya el pa. La mare no té més remei que acceptar-ho, però protesta igualment. «Podries seure bé com fem tots», li diu quan el pare s'estira al sofà. O bé, quan es posa a llegir un llibre: «Llegir fa que la gent es torni estranya. I, a més, tot el que diuen els llibres és mentida». I el diumenge el pare es pren una cervesa, i la mare li diu «Costa vint-i-sis cèntims. Si continues així, acabarem a Sundholm». Encara que sé que Sundholm és un lloc on dorms sobre la palla i menges arengada salada tres cops al dia, el nom s'esmuny als versos que faig quan tinc por o estic sola, perquè és bonic com el dibuix d'un llibre del pare que m'agrada molt. Es titula *Família obrera d'excursió al bosc* i representa un pare, una mare i els seus dos fills asseguts en un prat verd, rient mentre mengen de la cistella de pícnic que han portat. Tots quatre miren una bandera que hi ha clavada a l'herba, prop del cap del pare. La bandera és d'un vermell viu. Sempre veig la imatge cap per avall, perquè només tinc l'oportunitat de veure-la quan el pare llegeix el llibre. Aleshores la mare encén el llum i corre les cortines grogues encara que no sigui fosc. «El meu pare era un pocavergonya i un borratxo –diu–, però almenys no era socialista». El pare continua llegint tan tranquil, perquè és una mica sord, i això tampoc no és cap secret. El meu germà Edvin clava claus en un tauló i després els arrenca amb unes tenalles. Algun dia aprendrà un ofici. Això és una cosa molt bona. Els treballadors qualificats paren taula amb estovalles de debò en lloc de papers de diari, i mengen amb forquilla i ganivet. No es queden mai sense feina, i no són socialistes. L'Edvin és guapo, i jo soc lletja. L'Edvin és llest, i jo, estúpida. Són veritats absolutes com les lletres d'impremta blanques que hi ha a la façana de la fleca del carrer, que diuen: «El *Politiken* és el millor diari». Una vegada vaig preguntar al pare per què llegia el *Social-Demokraten*, aleshores, però ell només va arrugar el front i es va escurar la gola, i la mare i l'Edvin van esclafir a riure perquè jo era increïblement estúpida. La sala d'estar és una illa de llum i calidesa la majoria dels milers de vespres que som aquí tots quatre, com les nines de paper col·locades a la paret darrere de les columnes del teatre de joguina que el pare em va fer a partir d'un model de la revista *Familie Journalen*. Sempre és hivern, i al món exterior hi fa un fred que pela, com al dormitori i a la cuina. La sala d'estar navega a través del temps i l'espai, i el foc rugeix a l'estufa. Encara que l'Edvin fa molt de soroll amb el martell,

em fa la sensació que el pare encara en fa més cada cop que gira un full d'aquell llibre prohibit. Quan n'ha passat molts, l'Edvin mira la mare amb aquells ulls blaus tan grossos i deixa el martell. «Per què no cantes, mare?», li pregunta. «D'acord», diu la mare, somrient-li, i tot seguit el pare deixa el llibre cap per avall a la falda i em mira com si volgués dir-me alguna cosa. Però el que el pare i jo ens volem dir no ens ho aconseguim dir mai. L'Edvin es posa dret d'un bot i agafa l'únic llibre que té la mare, i l'únic que li importa. És un llibre de cançons de guerra. L'Edvin s'inclina damunt de la mare mentre ella fulleja el cançoner, i encara que no cal ni dir que no es toquen, estan junts d'una manera que ens exclou al pare i a mi. Tan bon punt la mare comença a cantar, el pare s'adorm amb les mans plegades sobre el llibre prohibit. La mare canta en veu alta i estrident, com si volgués marcar distàncies amb les paraules que canta:

Mare, ets la mare?

Crec que has plorat.

Has caminat molt, et deus haver cansat.

No ploris, mare, ara soc feliç.

Gràcies per haver vingut, malgrat el desencís.

Totes les cançons de la mare tenen moltes estrofes, i encara no ha acabat ni la primera que l'Edvin ja torna a clavar cops de martell, i el pare ronca fort. L'Edvin li ha demanat que cantés per fer-li esvair l'enuig per la lectura del pare. Ell és un nen i als nens no els agraden les cançons que fan plorar si n'escoltes la lletra. I a la mare tampoc l'amoïna que jo plori, així que em quedo quieta amb un nus a la gola i miro de reüll el llibre amb el dibuix del camp de batalla en què el soldat moribund estira la mà cap a l'esperit lluminós de la seva mare, cosa que sé perfectament que no passa a la vida real. Totes les cançons del llibre parlen del mateix, i mentre la mare les canta puc fer el que vulgui, perquè se sent tan segura en el seu propi món que res extern no pot molestar-la. Tampoc sent els cops i les baralles del pis de baix. Sota nostre hi viuen la Rapunzel, amb la seva trena llarga i daurada, i els seus pares, que encara no l'han venuda a la bruixa a canvi d'un ram de campanetes. El meu germà és el

príncep, i no sap que aviat caurà de la torre i es quedarà cec. Continua clavant claus al seu tauló i és l'orgull de la família. Així són els nens, mentre que les nenes només es casen i tenen fills: se les ha de mantenir i no poden desitjar ni esperar res més. Els pares de la Rapunzel treballen a la Carlsberg i beuen cinquanta cerveses al dia cada un. Al vespre, quan tornen a casa, continuen bevent, i poc abans que jo me'n vagi al llit es posen a cridar i peguen a la Rapunzel amb un bastó gruixut. Per això sempre va a l'escola amb blaus a la cara o a les cames. Quan es cansen de pegar-li, s'ataquen entre ells amb ampolles i potes de cadires trencades, i sovint ve la policia i se n'emporta un dels dos, de manera que la casa queda en calma per fi. Ni al pare ni a la mare els agrada la policia. Creuen que els pares de la Rapunzel han de poder pegar-se fins a matar-se en pau, si és el que volen. «Estan a les ordres dels poderosos», diu el pare sobre la policia, i la mare ha explicat moltes vegades que un cop els agents van anar a buscar el seu pare i el van ficar a la presó. No ho oblidarà mai. El meu pare no beu, ni tampoc ha estat mai a la presó. Els meus pares no es peguen, i jo tinc una vida molt millor que la que van tenir ells de petits, però malgrat això, tots els meus pensaments es tenyeixen d'una angoixa fosca quan a baix es fa silenci i me n'he d'anar a dormir. «Bona nit», diu la mare, i tanca la porta i se'n torna a la sala calentona. Llavors em trec el vestit i els enagos de llana i el cosset i les mitges negres que em regalen cada any per Nadal, em poso la camisa de dormir i m'assec un moment al banc de la finestra per mirar el pati fosc allà baix i les parets de la part de l'edifici que dona al carrer, que sempre ploren com si acabés de ploure. Gairebé mai hi ha llum a cap finestra, perquè darrere de les finestres hi ha dormitoris, i cap persona decent dorm amb el llum encès. Entre les parets veig un retall quadrat de cel on a l'estiu s'il·lumina un estel solitari. Li dic l'estel del vespre i hi penso amb totes les meves forces quan la mare ja ha vingut a apagar el llum i jo jec al llit veient com les piles de roba de darrere de la porta es transformen en braços llargs i retorçats que intenten escanyar-me. Provo de cridar, però només aconseguixo fer un xiuxiueig feble, i quan per fi em surt el xiscle, tant el llit com jo estem amarats de suor. El pare és a la porta, el llum està encès. «Només has tingut un malson –diu–, a mi també em passava molt, de petit. Però eren altres temps». M'observa atentament, deu pensar que una criatura

que viu en unes circumstàncies tan bones com les meves no hauria de tenir malsons. Jo li somric tímidament, amb posat de disculpa, com si el xiscle hagués estat una ocurrència estúpida. M'apujo l'edredó fins a la barbeta, perquè un home no ha de veure una nena amb camisa de dormir. «D'acord, d'acord», diu, apaga el llum i se'n torna a anar, i d'alguna manera s'endú la por amb ell, perquè ara m'adormo tranquil·la i la roba de darrere la porta només és una pila de parracs vells. Dormo per evitar la nit que passa per davant de la finestra amb la seva estela d'horror, maldat i perill. Al final del carrer Istedgade, tan lluminós i alegre de dia, se senten cotxes de policia i ambulàncies mentre jo dormo segura sota l'edredó. Homes borratxos jueuen a la cuneta amb cops al cap i sagnant, i si algú entra al Café Charles, el maten. Això diu el meu germà, i tot el que diu ell és veritat.

3

Tot just tinc sis anys, i d'aquí poc m'han de matricular a l'escola perquè ja sé llegir i escriure. La mare ho explica orgullosa a tothom que vol escoltar-se-la. Diu: «Els nens de la gent pobra també poden tenir bon cap». O sigui que potser sí que m'estima? La meua relació amb ella és íntima, dolorosa i fràgil, i sempre estic buscant algun senyal d'amor. Tot el que faig, ho faig per complaure-la, perquè somrigui, per esvair la seva ira. És esgotador, perquè al mateix temps li he d'ocultar moltes coses. Algunes les sé perquè les he sentit d'amagat, d'altres les llegeixo als llibres del pare o me les explica el meu germà. Fa poc, quan la mare va ser a l'hospital, ens van enviar amb la tieta Agnete i l'oncle Peter. Són la germana de la mare i el seu marit, que és ric. Em van explicar que la mare tenia la panxa malament, però l'Edvin va riure i em va explicar que la mare havia «ambutat». Tenia un bebè a la panxa però se li havia mort allà dins, així que l'havien obert del melic en avall i li havien tret el nen. Era misteriós i horrible. Quan va tornar de l'hospital, la galleda de sota l'aigüera estava plena de sang cada dia. Cada cop que hi penso, em ve una imatge a la ment. Surt al llibre de contes de Zakarias Nielsen i representa una dona molt bonica amb un vestit vermell llarg. Es posa una mà blanca i fina

sota el pit i diu a un senyor molt ben vestit: «Duc un nen dins del cor». Als llibres aquestes coses són boniques i no estan plenes de sang i això em tranquil·litza i em consola. L'Edvin diu que a l'escola em pegaran molt perquè soc estranya. Soc estranya perquè llegeixo llibres com el pare i perquè no sé jugar. Tot i així, no tinc por quan, de la mà de la mare, creuo la porta vermella de l'escola del carrer Enghavevej, perquè últimament la mare m'ha fet sentir que soc única. Porta l'abric nou, amb el coll de pell aixecat fins a les orelles i el cinturó al voltant dels malucs. Té les galtes i els llavis rosats del paper de seda, i s'ha pintat les celles, de manera que semblen dos peixets amb les cues cap a les temples. Estic convençuda que cap altre nen té una mare tan bonica. Jo vaig vestida amb roba heretada de l'Edvin, però no es nota, perquè la tieta Rosalia me l'ha cosida a mida. La tieta Rosalia és cosidora i ens estima, al meu germà i a mi, com si fóssim els seus fills. Ella no en té.

Quan entrem a l'edifici, que sembla totalment buit, m'arriba als narius una olor intensa. La reconec i sento que se m'encongeix el cor, perquè és l'olor perfectament coneguda de la por. La mare també la sent, perquè em deixa anar la mà mentre pugem les escales. Al despatx de la directora ens rep una dona que sembla una bruixa. Té uns cabells verdosos que recorden un niu d'ocells instal·lat damunt del seu cap. A les ulleres només hi porta un vidre, potser l'altre se li ha trencat. Prem els llavis tan fort que sembla que no en tingui, i per damunt hi sobresurt un nas gros i porós, amb la punta de color vermell viu. «Bé –diu, sense preàmbuls–. Així que et dius Tove?». «Sí –diu la mare, a qui la dona amb prou feines s'ha dignat a dirigir una mirada (ja no diguem convidar-la a seure)–. I sap llegir i escriure sense fer faltes». La dona em mira com si jo fos una cosa que s'hagués trobat sota una pedra. «Llàstima –diu fredament–, tenim el nostre propi mètode d'ensenyar-ne». Em cremen les galtes, com sempre que humilien la mare per culpa meva. El meu orgull ha desaparegut, la meua breu felicitat de ser extraordinària s'ha esmicolat. La mare s'aparta una mica de mi i diu, dèbilment: «N'ha après tota sola, no és culpa nostra». La miro i m'adono de diverses coses alhora: que és més baixeta que altres senyores i més jove que altres mares, i que fora del nostre carrer existeix un món que li fa por. I quan totes dues tenim por juntes, em traeix. Allà dretes davant de la bruixa, també m'adono que les mans de la mare fan

olor de sabó de rentar plats. Detesto aquesta olor, i mentre sortim de l'escola en silenci absolut, el cor se m'omple amb el caos de fúria, pena i compassió que la mare em despertarà per sempre més, per la resta de la meua vida.

4

A la vida hi ha certs fets segurs. Són rígids i fixos com els fanals del carrer, però aquests almenys canvien al vespre, quan el fanaler els toca amb la seva vareta màgica. Aleshores s'il·luminen com gira-sols grossos i tous en l'estret espai fronterer entre la nit i el dia, quan tothom es belluga en silenci i a poc a poc, com caminant pel fons del mar verd. Els fets no s'il·luminen mai i no poden estovar el cor com *La petita Ditte*, un dels primers llibres que llegeixo. «És una novel·la social», diu el pare, pedant, i això probablement és un fet, però no entenc què vol dir i no em serveix de res. «Bah», diu la mare, a qui tampoc no interessen els fets però sap ignorar-los més bé que jo. Si el pare alguna vegada, molt de tant en tant, s'hi enfada de debò, li diu que és una mentidera, però jo sé que no és cert. Sé que cadascú té la seva veritat, igual que cada nen té la seva infantesa. La veritat de la mare és molt diferent de la del pare, tan clar com que ell té els ulls marrons i ella blaus. Per sort, les coses estan organitzades de manera que pots callar sobre les veritats del cor, però els fets grisos i cruels formen part de les normes de l'escola, de la història del món, de la llei i dels llibres d'església. Ningú no pot canviar-los, i ningú no gosa fer-ho, tampoc, ni tan sols Nostre Senyor, la imatge del qual no puc distingir de Stauning, el primer ministre, encara que el pare diu que no he de creure en Nostre Senyor perquè els capitalistes sempre l'han utilitzat contra els pobres.

Doncs bé:

Vaig néixer el 14 de desembre de 1918 en un petit pis d'una habitació al barri de Vesterbro de Copenhaguen. Vivíem al 30A del carrer Hedebygade, i la A volia dir que era un pis que donava al pati interior. A l'edifici principal, des de les finestres del qual es veia el carrer, hi vivia gent més refinada. Encara que els pisos eren idèntics al nostre, pagaven dues corones més de lloguer al mes. Va ser l'any que es va acabar la guerra mundial i que es va introduir la jornada

laboral de vuit hores. El meu germà Edvin havia nascut quan la guerra mundial començava i el pare treballava dotze hores al dia. Era fogoner i sempre tenia els ulls vermells de les espurnes del foc. Tenia trenta-set anys quan jo vaig néixer, i la mare, deu menys. El pare havia nascut a Nykøbing Mors. La seva mare era soltera i no va saber mai qui era el seu pare. Quan tenia sis anys el van posar a treballar de pastor i més o menys en aquella època la seva mare es va casar amb un ceramista que es deia Floutrup amb qui va tenir nou fills, però no sé res de tots aquells germanastres, perquè no els he vist mai i el pare no n'ha parlat mai. Va tallar els lligams amb tota la família quan se'n va anar a Copenhaguen als setze anys. Tenia el somni de ser escriptor, i no el va deixar córrer mai del tot. Va aconseguir que l'agafessin d'aprenent en un diari, però hi va renunciar per motius desconeguts. No sé què més va fer a Copenhaguen fins que als vint-i-sis anys va conèixer la mare en un forn del carrer Tordenskjoldsgade. Ella en tenia setze i despatxava a la botiga, mentre que el pare feia d'ajudant del forner. Va ser un festeig llarguíssim que el pare va trencar moltes vegades perquè es pensava que ella li feia el salt. Jo penso que la majoria de les vegades era totalment innocent; el que passa és que aquestes dues persones eren tan antagòniques que semblaven de planetes diferents. El pare era melancòlic, seriós i excepcionalment moralista, mentre que la mare, almenys de jove, era alegre i bromista, eixelebrada i presumida. Havia treballat de minyona en diversos llocs i si alguna cosa no li agradava plegava sense més; aleshores el pare havia d'anar a buscar el seu historial laboral i les seves pertinences i portar-la amb bicicleta al seu nou lloc de feina, on també sempre hi havia alguna cosa que a la mare no li feia el pes. Una vegada, em va confessar que no havia treballat mai prou temps en un mateix lloc com per fer bullir un ou.

Jo tenia set anys quan vam patir una desgràcia. La mare m'acabava de fer un jersei verd de mitja. Me'l vaig posar i el vaig trobar molt bonic. A l'hora de plegar del pare el vam anar a buscar a la feina. Treballava a Riedel & Lindegaard, al carrer Kingosgade. Hi treballava des de sempre; és a dir, tota la meua vida. Vam arribar una mica aviat i em vaig dedicar a donar cops de peu a les piles de neu que es fonia al costat de la vorera mentre la mare es repenjava a la tanca verda i esperava. Aleshores va sortir el pare i el cor se'm va accelerar.

Tenia la cara grisa i estranya i diferent. La mare se li va acostar de pressa. «Ditlev, què ha passat?», li va preguntar. Ell va abaixar la mirada. «M'han acomiadat», va dir. Jo no sabia què significava aquesta paraula, però vaig sentir el dolor irreparable que contenia. El pare s'havia quedat sense feina. Allò que només podia passar als altres, ens havia passat a nosaltres. Riedel & Lindegaard, d'on fins aleshores havien vingut totes les coses bones, inclosos els cinc cèntims de setmanada que em donaven però no em podia gastar, s'havia convertit en un drac dolent i horrible que havia escopit el pare amb el foc que treia pels queixals, sense preocupar-se del seu destí, de nosaltres, de mi i del meu jersei verd en què el pare no s'havia ni fixat. De camí a casa, cap de nosaltres va dir res. Vaig intentar agafar la mà de la mare, però em va apartar el braç amb un moviment sec. Quan vam arribar a la sala, el pare va dirigir-li una mirada culpable i, acariciant-se el bigoti negre amb dos dits, va dir: «En fi. Els diners del fons de suport duraran força». Tenia quaranta-tres anys i era massa gran per trobar feina fixa. Així i tot, recordo només una sola vegada que el fons de suport del sindicat s'esgotés i sortís el tema de la beneficència. Se'n va parlar entre xiuxiuejos i quan el meu germà i jo ja havíem d'estar dormint, perquè era una cosa terriblement vergonyosa, com els polls i la manutenció infantil. Si acudies a la beneficència, perdies el dret de vot. No vam passar tanta gana, sempre ens podíem omplir la panxa amb una cosa o altra, però vaig conèixer aquella mitja fam que notes quan sents l'olor del sopar que surt de les portes de gent amb més possibles i tu fa dies que vius de cafè i pastes que costen vint-i-cinc cèntims la bossa.

Jo era qui les anava a comprar. Cada diumenge la mare em despertava a les sis del matí i em donava ordres, mentre ella s'arraulia sota les mantes del llit de matrimoni, al costat del pare, que encara dormia. Jo arrossegava la bossa per les escales, que en aquella hora encara estaven fosques com una gola de llop, i ja tenia els dits encarcerats de fred abans d'arribar al pati. Obria la porta i mirava al meu voltant, a tots els racons i les finestres de les cases que donaven al carrer, perquè ningú havia de veure'm mentre duia a terme aquesta missió tan qüestionable. No s'havia de saber que compraves pa del dia abans, de la mateixa manera que no es podia saber que menjaves al menjador escolar de Carlsbergvej, l'única entitat d'ajuda social que hi havia a Vesterbro els anys

trenta. A l'Edvin i a mi no ens deixaven anar-hi. Tampoc no s'havia de saber que tenies un pare a l'atur, tot i que la majoria l'hi teníem. Per això cobríem aquella vergonya amb les mentides més estrafolàries, la més comuna de les quals era que havia caigut d'una bastida i estava de baixa. Al forn de Tøndergade es feia una cua de nens que serpentejava pel carrer. Tots portàvem bosses, i tots afirmàvem en veu ben alta que el pa d'aquell forn era boníssim, sobretot acabat de fer. Quan em tocava el torn, posava la bossa al tauler d'una revolada, xiuxiuejava el que volia i després hi afegia ben fort: «Pastes de nata, si pot ser». La mare m'havia insistit que demanés pa blanc. De camí a casa m'empassava quatre o cinc pastes de crema agres, m'eixugava la boca amb la màniga de la jaqueta i la mare, que sempre revisava la bossa atentament, no em va enxampar mai. Mai o gairebé mai em castigaven per les meves malifetes. La mare em pegava sovint i fort, però en general les bufetades eren injustes i aleatòries, i durant aquests càstigs jo sentia alguna cosa com una vergonya secreta i una pena feixuga que em feien venir llàgrimes als ulls i augmentaven la dolorosa distància entre nosaltres. El pare no em pegava mai. Al contrari, era bo amb mi. Tots els llibres de la meva infantesa eren seus, i quan vaig fer cinc anys em va regalar una edició preciosa dels contes de Grimm sense la qual la meva infància hauria estat grisa, trista i pobra. Malgrat tot, jo no sentia res d'especial per ell, cosa que sovint em feia sentir culpable quan, assegut al sofà, em mirava silenciós i inquisitiu, com si volgués dir-me alguna cosa o fer alguna cosa per mi, alguna cosa que no es definia mai amb paraules. Jo era la nena de la mare i l'Edvin era el nen del pare, i això era una llei natural immutable. Una vegada li vaig preguntar: «Pare, què vol dir “desassossec”?». Ho havia llegit de Gorki i m'encantava. El pare va pensar molta estona mentre s'enroscava cap amunt les puntes del bigoti. «És un concepte rus –va dir–. Significa dolor, misèria, tristesa. Gorki era un gran poeta». Jo, contenta, vaig exclamar: «Jo també vull ser poeta!». El pare va arrugar el front a l'instant i va dir, amenaçador: «Ni pensaments! Les nenes no poden ser poetes». Ferida i entristida, em vaig replegar en mi mateixa mentre la mare i l'Edvin reien d'aquesta sortida meva tan beneïta. Vaig decidir no tornar a confiar els meus somnis a ningú i vaig ser fidel a aquesta decisió durant tota la meva infantesa.

És el vespre i estic asseguda, com de costum, a l'ampit de la finestra freda del dormitori, mirant al pati. És el meu moment preferit del dia. La primera onada de terror ja ha passat. El pare ha dit bona nit i ha tornat a la calidesa de la sala, i la roba que penja darrere la porta ja no em fa por. Miro la meua estrella del capvespre, que sembla l'ull benèvol de Déu; m'observa atentament i em sembla més propera que quan és de dia. Alguna vegada escriuré totes les paraules que flueixen dins meu. Alguna vegada altres persones les llegiran en un llibre i se sorprendran de veure que les nenes sí que podien ser poetes. El pare i la mare estaran més orgullosos de mi que de l'Edvin, i una mestra d'escola perspicaç (una que encara no he tingut) dirà: «Jo ja ho vaig veure quan era petita. Tenia un no-sé-què molt especial!». Tinc moltes ganes d'escriure les paraules, però on dimonis podria amagar els papers? Ni tan sols els pares tenen cap calaix que es pugui tancar amb clau. Vaig a segon curs i vull escriure salms, perquè és el més bonic que conec. El meu primer dia d'escola vam cantar: «Gràcies, Déu, perquè hem dormit tan bé...», i quan vam arribar a «fresc com una rosa, lleuger com un peixet pel mar, entra un raig de sol per la finestra», em va fer tan feliç i em va commoure tant, que em vaig posar a plorar, i aleshores tots els nens van riure, com fan la mare i l'Edvin quan la meua «estranyesa» fa que em saltin les llàgrimes. Els companys em troben molt còmica, i m'he avesat al paper de pallassa, i fins i tot hi trobo un trist confort, perquè juntament amb la meua estupidesa evident serveix per protegir-me de la seva crueltat contra tothom que és diferent.

Una ombra s'esmuny a través de la porta com una rata que surt del cau. Tot i la fosca, veig que és el pervertit. Després d'assegurar-se que té via lliure, es posa la gorra i corre cap a la comuna, deixant la porta ajustada. No veig l'interior, però sé què està fent. Ara ja no em fa por, però a la mare sí. No fa gaire em va portar a la comissaria de Svensgade i va afirmar, indignada i amb la veu tremolosa de fúria, que les dones i els nens del nostre edifici no estaven segurs per culpa del seu comportament fastigós. «Va donar un bon ensurt a la meua filla», va dir. Aleshores l'agent em va preguntar si el pervertit s'havia

descobert davant meu, i vaig dir que no amb molt d'aplom. La paraula em sonava del vers «per això ens descobrim el cap quan s'hissa la bandera», i l'home no s'havia tret el barret. Quan vam arribar a casa, la mare va dir al pare: «La policia no hi ha volgut fer res. Aquest país no té remei».

Les frontisses grinyolen quan la porta s'obre, i rialles, cançons i renecs trenquen el silenci solemne de l'habitació i del meu interior. Estiro el cap per veure millor qui hi ha. És la Rapunzel, el seu pare i el Llauner, un dels companys de beure dels seus pares. La noia camina entre els dos homes, que li han passat un braç per les espatlles cada un. Els seus cabells rossos brillen com si s'hi reflectís la llum d'un fanal invisible. Ensopeguen pel pati, i poc després sento el terrabastall que fan pujant les escales. En realitat la Rapunzel es diu Gerda i és gairebé adulta, té almenys tretze anys. L'estiu passat va anar amb en Hans Sarnós i la Lili Bonica al carro per ocupar-se dels nens més petits i la mare va dir: «Segur que quan torni, la Gerda no només portarà la sarna». I les nenes grans que solen posar-se a la cantonada del pati on hi ha els contenidors de les escombraries, a la perifèria de les quals estic sovint, també van dir una cosa semblant. Ho van dir en veu baixa i entre rialles i l'únic que vaig entendre és que era una cosa obscena, bruta i escabrosa, alguna cosa sobre en Hans Sarnós i la Rapunzel. Així que em vaig armar de valor i vaig preguntar a la mare què passava amb la Gerda. Enfadada i impacient, em va contestar: «Ai, mira que ets beneita! Doncs que ja no és innocent, només això». I jo vaig continuar sense entendre res.

Alçó els ulls al cel serè i sedós i obro la finestra per acostar-m'hi més. És com si Déu acostés el seu rostre dolç a la terra i el seu cor enorme bategués suau i tranquil molt a prop del meu. Em sento molt feliç, i em passen pel cap versos llargs i melancòlics. Sense que jo ho vulgui, em separen d'aquells a qui m'hauria de sentir propera. Als pares no els agrada que cregui en Déu, i tampoc no els agrada la meua manera de parlar. Jo, en canvi, detesto com parlen ells, perquè fan servir contínuament les mateixes paraules i frases bastes i tosques que sempre fan curt per al que volen dir. Gairebé sempre que em mana alguna feina, la mare comença dient: «Ja et pots encomanar a Déu si no...». El pare maleeix Déu en jutlandès, cosa que potser no és tan perillosa, però no és més bonica de sentir. La nit de Nadal cantem cançons de guerra

socialdemòcrates mentre donem voltes a l'arbre, i a mi se m'encongeix el cor de neguit i vergonya perquè se senten salms preciosos procedents d'altres parts de l'edifici, fins i tot dels pisos més beguts i pecaminosos. Honraràs el pare i la mare, i em dic a mi mateixa que ja ho faig, però ara em costa més que quan era petita.

Una pluja freda i fina em toca la cara i tanco la finestra. Sento igualment el soroll suau de la porta del carrer, que s'obre i es tanca allà baix. Aleshores una silueta elegant entra al pati fent saltirons, com si la mantingués dreta un paraigua delicat i transparent. És la Ketty, aquella dona tan bonica que viu al pis del costat del nostre. Porta sabates de taló platejades sota un vestit llarg de seda de color groc, i al damunt una jaqueta blanca de pell que em fa pensar en la Blancaneu. Els cabells de la Ketty també són negres com el banús. En un tres i no res aquella imatge meravellosa que m'alegra el cor cada vespre desapareix per la porta. La Ketty surt a aquesta hora cada vespre, i el pare diu que és un escàndol, havent-hi nens per allà, i jo no entenc a què es refereix. La mare no diu res, perquè durant el dia ella i jo anem sovint a casa la Ketty a prendre cafè o xocolata. Té una sala preciosa on tots els mobles estan entapissats de vellut vermell. Les pantalles dels llums també són vermelles, i la Ketty és rosada i blanca com la mare, encara que la Ketty és més jove. Riuen molt plegades, i jo ric amb elles, encara que rarament entenc de què riuen. Però si la Ketty es posa a xerrar amb mi, la mare em fa fora, perquè no li agrada. És com amb la tieta Rosalia, a qui també li agrada parlar amb mi. «Les dones que no tenen fills es fiquen massa amb els fills dels altres», diu la mare. Després critica la Ketty perquè obliga la seva mare vella a estar-se en una habitació que dona al pati on sempre hi fa fred, i no la deixa venir mai a la sala. La mare de la Ketty es diu senyora Andersen, i segons la mare això és «una mentida com una casa», perquè no ha estat mai casada. Aleshores tenir un fill és un pecat molt greu, ho sé perfectament, i quan la mare pregunta a la Ketty per què la tracta tan malament, la Ketty li contesta que és perquè no li vol dir qui és el seu pare. Quan algú gosa fer una cosa tan terrible, ja pots estar content que a la teva família tot sigui com cal.

Quan la Ketty desapareix, la porta de la comuna s'obre amb cautela, i el pervertit s'esmuny de costadet, com un cranc, resseguint la paret de la casa

fins a la porta. M'havia oblidat totalment d'ell.

6

La infantesa és llarga i estreta com un taüt, i no te'n pots escapar tu sola. Sempre hi és i tothom la veu, com el llavi leporí de Ludvig Maco. Amb ell passa com amb la Lili Bonica, que és tan lletja que sembla mentida que hagi tingut mai mare. La gent diu noms bonics a tothom que és lleig o infeliç, i ningú no sap per què. No et pots escapar de la infantesa, la portes enganxada com una pudor. Els la notes als altres nens, i cada infantesa té una olor pròpia. La teva no la sents, i de vegades tens por que sigui pitjor que la de la resta. Estàs xerrant amb una altra nena, la infantesa de la qual fa olor de cendra i carbó, i de sobte retrocedeix un pas, perquè ha sentit la pudor terrible que desprens tu. Observes d'amagat els adults, que tenen la infantesa tota espellifada a dins, com un drap gastat i arnat en què ningú pensa ni ningú necessita. Mirant-los, no se'ls nota que hagin tingut infantesa, i no goses preguntar-los què van fer per superar-la sense que els hagin quedat cicatrius i marques profundes a la cara. Sospites que han fet servir una dreuera secreta i que van adoptar la forma adulta molts anys abans del que tocava. Ho van fer un dia que estaven sols a casa i la seva infantesa els tenia el cor atrapat amb tres llaços de ferro com els del Janferrís del conte dels germans Grimm, que no es van trencar fins que el seu amo no va quedar lliure. Però si no saps cap dreuera com aquesta, has d'aguantar la infantesa fins al final i batre-t'hi hora rere hora durant un nombre interminable d'anys. L'únic que et pot alliberar és la mort, i per això penses tant en la mort i te la imagines com un àngel amable vestit de blanc que un dia et farà un petó a les parpelles perquè ja no es puguin tornar a obrir mai més. Sempre penso que la mare no m'estimarà fins que jo sigui adulta, tal com ara s'estima l'Edvin. La meua infantesa l'empipa tant com a mi, i només som felices juntes quan se n'oblida de sobte. Aleshores parla amb mi com parla amb les amigues o amb la tieta Rosalia, i jo vaig amb molt de compte de contestar-li amb respostes tan curtes que no s'adoni de cop i volta que només soc una nena. Li deixo anar la mà i mantinc una certa

distància perquè no senti la pudor de la meva infantesa. Això passa gairebé sempre que vaig a comprar a Istedgade amb ella. M'explica que bé que s'ho passava de jove; sortia a ballar cada nit i no es movia de la pista de ball. «Cada nit un xicot nou –diu, i riu en veu alta–, però quan vaig conèixer en Ditlev, això es va haver d'acabar». En Ditlev és el pare, i ella sempre li diu «pare», igual que ell sempre li diu «mare» a ella. Tinc la sensació que va haver-hi un temps que era feliç i diferent, però que es va acabar de cop quan va conèixer en Ditlev. Quan parla d'ell, és com si no fos el meu pare, sinó un esperit fosc que trenca i destrueix tot el que és bonic i clar i alegre. I jo voldria que aquest Ditlev no hagués entrat mai a la seva vida. En general, quan arriba al seu nom, veu la meva infantesa i se la mira enfadada i amenaçadora, i la vora fosca dels seus iris blaus es torna encara més fosca. Aleshores aquesta infantesa tremola de por i intenta desesperadament fugir de puntetes, però encara és massa petita i no es pot fer desaparèixer fins d'aquí a centenars d'anys.

Les persones que tenen una infantesa evident i manifesta tant per dins com per fora es diuen nens, i els pots tractar com vulguis, perquè no n'has de témer res. No tenen armes ni màscares, a menys que siguin molt espavilats. Jo soc una nena espavilada d'aquestes, i la meva màscara és l'estúpidesa i sempre vigilo que no me la tregui ningú. Entreobro la boca i deixo els ulls buits com si no fessin altra cosa que mirar a l'infinit. Quan dins meu comença una cançó, vigilo molt que no se'm facin esquerdes a la màscara. Cap adult pot tolerar la cançó que tinc al cor ni les garlandes de paraules de la meva ànima, però saben que hi són, perquè se n'escapen engrunes a través d'un canal secret que desconec i que per tant no puc tapar. «No deus estar agafant ínfules, eh?», diuen, recelosos, i jo els asseguro que no se m'acudiria mai agafar ínfules. A l'escola em pregunten: «On tens el cap? Com feia l'última frase que he dit?». Però ningú em té clissada del tot, excepte els nens del pati o del carrer. «Fas veure que ets beneita –em diu, amenaçadora, una nena gran, i se m'acosta molt–, però no ho ets». Em sotmet a un interrogatori i una colla de nenes més em rodegen formant una rotllana de la qual no em puc escapar fins que demostro que soc beneita de veritat. Finalment es conformen amb totes les meves respostes estúpides i, a contracor, deixen una petita obertura a la rotllana, just perquè m'hi pugui escolar i tornar a un lloc segur. «No s'ha de fer

veure que s'és el que no s'és!», em retreu una d'elles, en to moralitzador, mentre m'allunyo.

Fosca és la infantesa, i somica com un animaló atrapat i oblidat en un soterrani. Se t'escapa de la gola com el baf quan fa fred, i de vegades és massa petita i d'altres, massa grossa. No se t'adapta bé del tot. Fins que no te l'has tret de sobre com la muda d'una bèstia no pots estudiar-la i parlar-ne com una malaltia que ja ha passat. La majoria d'adults diuen que han tingut una infantesa feliç, i potser s'ho creuen, però jo no: penso que han aconseguit oblidar-la. La mare no va tenir una infantesa feliç, i ella no la té tan amagada com altres persones. M'explica que era horrible quan el seu pare patia deliris i tots havien de posar-se a aguantar la paret perquè no li caigués al damunt. Si dic que em fa pena per ell, crida: «Pena? Era culpa seva, porc borrarxo. Es bevia una ampolla d'aiguarent al dia, i les nostres vides van millorar molt quan per fi va reunir el coratge per penjar-se». I també diu: «Va matar els meus cinc germanets. Els treia dels bressols i els estimbava contra la paret». Pregunto a la tieta Rosalia, la germana de la mare, si és veritat, i diu: «És clar que no. Es van morir i prou. El nostre pare era un infeliç, però la teva mare només tenia quatre anys quan va morir. Ha heretat l'odi que li té l'àvia». L'àvia és la seva mare, i encara que ara és vella, em puc imaginar que a la seva ànima hi càpiga molt d'odi. Viu a Amager. Té els cabells totalment blancs i sempre va vestida de negre. Em fan parlar-li de vostè, com al pare i la mare, i això fa que totes les converses siguin molt enrevessades i plenes de repeticions. Se senya abans de tallar el pa, i després de tallar-se les ungles, recull els trossets d'ungla i els crema a l'estufa. Li pregunto per què ho fa però diu que no ho sap. La seva mare ho feia. Com a tots els adults, no li agrada que els nens facin preguntes i dona respostes curtes. Et giris cap on et giris topes amb la teva infantesa i t'hi fas mal, perquè és angulosa i dura i no s'acaba fins que no t'ha destrossat del tot. Sembla que cadascú té la seva pròpia infantesa i que són molt diferents entre elles. La del meu germà, per exemple, és molt cridanera, mentre que la meua és silenciosa i furtiva i atenta. No li agrada a ningú i no fa cap servei a ningú. De sobte em faig massa alta i puc mirar la mare als ulls quan ens posem dretes. «Creixes mentre dorms», diu la mare, així que de nits intento mantenir-me desperta, però la son em venç, i al matí, quan em miro els peus, gairebé

em marejo de tant que ha augmentat la distància. «Pal d'escombra», em criden els nens del carrer, i si continuo així me n'hauré d'anar allà on viuen els gegants. Ara la infantesa fa mal. Es diuen dolors de creixement i no s'acaben fins que no fas vint anys. Això diu l'Edvin, i l'Edvin ho sap tot, també sobre el món i la societat, com el pare, que se l'endú a reunions polítiques, cosa que segons la mare pot acabar amb tots dos detinguts. Ells no li fan cas quan diu aquestes coses, perquè ella en sap tan poc de política com jo. La mare també diu que el pare no troba feina perquè és socialista i membre del sindicat, i que Stauning, de qui el pare ha penjat un retrat al costat del quadre de la dona del mariner, tard o d'hora ens causarà problemes. A mi em cau bé, Stauning, a qui he vist i sentit parlar moltes vegades al parc Fælled. Em cau bé perquè té una barba llarga que s'ondula alegrement al vent, i perquè anomena els treballadors «camarades», encara que és primer ministre i es podria permetre ser més estirat. Pel que fa a la política, crec que la mare s'equivoca, però a ningú no li interessa el que les nenes pensen o deixen de pensar sobre aquests temes.

Un dia la meva infantesa fa olor de sang, i no puc evitar adonar-me'n i saber-ho. «Ara pots tenir fills –diu la mare–. És massa aviat, no tens ni tretze anys». Sé perfectament com es fan els nens, perquè dormo amb els pares, i de tota manera no pots evitar saber-ho. Però així i tot no ho sé ben bé i m'imagino que en qualsevol moment em podria despertar amb un nadó al costat. Es dirà Nena Maria, perquè serà una nena. No m'agraden els nens i a més no puc jugar amb ells. Només estimo i admiro l'Edvin, i només em podria imaginar casar-me amb ell. Però no et pots casar amb el teu germà i encara que es pogués, ell no ho voldria. Ho ha dit un munt de cops. Tothom estima el meu germà, i he pensat moltes vegades que la seva infantesa li escau més que no pas a mi la meva. Té una infantesa feta a mida que es desenvolupa en harmonia amb ell, mentre que la meva és feta a mida d'una altra nena. Quan penso aquestes coses, la meva màscara es torna encara més beneïta, perquè no puc parlar d'això amb ningú, i sempre somio que em trobo una persona misteriosa que em vol escoltar i que m'entén. Sé pels llibres que aquestes persones existeixen, però al carrer de la infantesa no n'hi ha cap.